

Asia Valokuva, työnantajan oikeudet

Hakija X Oy

Annettu 6.4.1988

Tiivistelmä *Valokuvaaja oli työsuhhteessa X Oy:öön. Yhtiö oli myynyt käyttöoikeuden valokuvaajan valmistamiin työnantajan kustantamalle filmimateriaalille valmistettuihin valokuviin kolmannelle. Kysymys työnantajalle siirtyneen oikeuden laajuudesta, valokuvaajan moraalisisista oikeuksista sekä valokuvaajan luoksepääsyoikeudesta.*

SELOSTUS ASIASTA

Oy X Ab (jäljempänä yhtiö) on pyytänyt 29.1.1988 päivätyllä kirjeellään tekijänoikeusneuvoston lausuntoa valokuvaan liittyvistä oikeuksista.

Tekijänoikeusneuvostolle toimitetusta aineistosta käy ilmi, että yhtiö harjoittaa ilmavalokuvauksia. Yhtiön toimitusjohtajana toimii A ja yhtiön palveluksessa on 1.4.1985–2.12.1986 välisen ajan toiminut B työsopimussuhteisena valokuvaajana ja myyntimiehenä. Yhtiö myi vuonna 1986 B:n ottamia valokuvia Y Oy:lle julkaistaviksi seinäkalenterissa sekä eräälle liikkeenharjoittajalle postikorttien valmistamista varten. Valokuvien yhteydessä ei ollut mainittu niiden valokuvaajaa. B on työssään käyttänyt yhtiön välineitä ja yhtiö on suorittanut kaikki kulut helikopterin avulla tapahtuneesta ilmakuvauksesta. Yhtiö katsoo olevansa valokuvain lain 1 §:ssä tarkoitettu valokuvan valmistaja. Yhtiö katsoo edelleen, että ja sillä on kaikki oikeudet painamalla, piirtämällä tai muuta tekotapaa käyttäen valmistaa kuvasta kappaleita. B ei ole aikaisemmassa työsuhhteessaan tai työsuhhteessaan yhtiöön edellyttänyt nimensä liittämistä valokuviin. Yhtiön mukaan yhtiön ja B:n välillä on siten syntynyt "hyvää tapaa" vastaava sopimus, jonka mukaan valokuvaajan nimeä ei tarvitse mainita valokuvien yhteydessä. Yhtiö pyytää lisäksi tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, kenelle kuuluvat oikeudet yhtiön arkistossa oleviin valokuviin.

B:n vastaus

Ennen lausunnon antamista on tekijänoikeusneuvoston antanut B:lle mahdollisuuden vastata lausuntopyyntöön. Vastauksesta ilmenee, että B ja A olivat aikaisemmin työskennelleet C -nimisessä ilmavalokuvausta

harjoittavassa yhtiössä. A siirryttyä X:n toimitusjohtajaksi A:n ja B:n välillä sovittiin ainoastaan, että toimintaa jatketaan samoin kuin C:ssä. Valokuvaoikeuksista ei työsopimusta tehtäessä sovittu mitään.

B:n palvelussuhteen kestäessä eli 1.4.1985–2.12.1986 välisenä aikana oli X:n julkaisemissa valokuvissa kerran mainittu B:n nimi. Y Oy:n tiedusteltua valokuvaajan nimeä kalenteriaan varten B oli ilmoittanut oman kantansa asiassa eli sen, että hän haluaa nimensä tulevan mainituksi. Vastoin B:n tahtoa A oli kuitenkin määrännyt, että kuvan yhteydessä mainitaan ainoastaan yhtiön nimi.

B on vaatinut, että hän saa käyttää yksityisesti ottamistaan valokuvista tehtyjä, yhtiön omistamia diapositiiveja valokuvanäyttelyyn järjestämistä, esittelykansion laatimista ja muutakin yksityistä käyttötarkoitusta varten. B katsoo, että hänellä on lakiin perustuva yksityinen käyttöoikeus X:n hallussa oleviin valokuviiin.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Oikeudet valokuvaan määräytyvät oikeudesta valokuvaan annetun lain perusteella (jäljempänä valokuvalaki). Oikeus valokuvaan kuuluu valmistajalle, jolla valokuvalain 1 §:n 3 momentin mukaan tarkoitetaan valokuvaajaa, fyysistä henkilöä, eikä siis esimerkiksi sitä, joka teknisin menetelmin valmistaa negatiivista positiivin. Oikeus valokuvaan syntyy siten suoraan lain nojalla valokuvaajalle.

Valokuvaajalla on yksinomainen oikeus valokuvalain 1 §:n mukaan valmistaa kuvasta kappaleita ja näyttää kuvaa julkisesti. Valokuvaan liittyy myös moraalisia oikeuksia. Kun valokuvasta valmistetaan kappale tai kuva näytetään julkisesti on valokuvalain 2 §:n mukaan valokuvaaja ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii.

Poikkeus valokuvalain 1 §:n pääsäännöstä sisältyy valokuvalain 15 §:ään, jonka mukaan oikeus tilauksesta valmistettuun valokuvaan kuuluu tilaajalle, jollei toisin ole sovittu. Säännöksen 2 virkkeen mukaan valokuvaaja saa kuitenkin yleiseen tapaan panna kuvan näytteille mainostarkoituksessa, ellei tilaaja sitä kiellä. Tekijänoikeuskomitean III osamietinnössä (komiteanmietintö 1987:7, s. 109) todetaan, että puheena olevaa "säännöstä sovelletaan niihin tapauksiin, joissa kuva on valmistettu tilauksesta. Tällä tarkoitetaan tilaussopimusta, jolla valokuvaaja on saanut tilaajalta toimeksiannon kuvata jotakin. Työsuhteessa tapahtuva kuvaaminen ei kuulu 15 §:n soveltamisalaan."

Valokuva lain 1 §:ssä mainitut valokuvaajan oikeudet ovat siirrettävissä joko kokonaan tai osittain. Oikeuksien siirtymistä koskevan sopimuksen ei tarvitse olla määrämuotoinen tai kirjallinen.

Nyt esillä olevassa tapauksessa valokuvaaminen on tapahtunut työsuhteessa työnantajan kustantamalle filmimateriaalille. Työsuhteen yhteydessä työnantajalle tuleva oikeus teoksen käyttämiseen voi olla osapuolten välisestä sopimuksesta riippuen käyttöoikeus tai yksinomainen oikeus. Työnantajan oikeudet käyttää valokuvia määräytyvät siten työnantajan ja työntekijän välisen sopimuksen tulkinnalla.

Tekijänoikeusneuvosto viittaa korkeimman oikeuden ratkaisuun 1987:8, jonka mukaan lehtivalokuvaajan työnantajalla, joka oli kustantanut filmimateriaalin, oli oikeus myös valokuvaajan työsuhteen päätyttyä pitää hallussaan tämän työssä ottamien valokuvien negatiivit. Työnantajan oikeus käyttää valokuvia määräytyi kuitenkin työnantajan ja työntekijän välisen sopimuksen mukaan. Ratkaisussa vahvistettiin työnantajan omistusoikeus filmimateriaaliin, mutta valokuvien tietty käyttöoikeus säilyi valokuvaajalla. Päätöksessä todettiin myös valokuvaajan luoksepääsyoikeus negatiiviarkistoon niin, että hän voi toteuttaa työsuhteen päättymisen jälkeen valokuviansa käyttöoikeuden.

Valokuva lain 2 §:n mukaan valokuvaaja on ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii, kun valokuvasta valmistetaan kappale tai kuvaa näytetään julkisesti. Alalla vallitseva tapa siis ratkaisee, onko valokuvaajan nimi mainittava valokuvan julkaisemisen yhteydessä. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että vallitsevaa hyvä tapa edellyttää kuvaajan nimen mainitsemista esillä olevan kaltaisissa seinäkalentereissa tai postikorteissa, koska on kyse tiettyä esteettistä arvoa edustavista, laajalti leviävistä painotuotteista.